

Scenariusz przeznaczony do realizacji w szkole podstawowej (historia i społeczeństwo).

Anna Krajnowska
Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Temat	Wojna i zwykli ludzie.
Cel ogólny	Ukazanie wpływu wojny na losy zwykłych ludzi na przykładzie wojennych losów polskiej rodziny.
Cele szczegółowe	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze cele polityki hitlerowskich Niemiec wobec państwa polskiego i Polaków – sytuuje w czasie i przestrzeni wydarzenia z tekstu źródłowego – opisuje warunki bytowe ludności uciekającej przed wojną – opisuje zagrożenia, jakich doświadcza ludność cywilna na skutek działań zbrojnych
Kształcone umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> – analizowanie materiałów źródłowych – poszukiwanie, porządkowanie i prezentacja informacji – posługiwanie się pojęciami właściwymi dla danego tematu – próba odnajdywania związków przyczynowo-skutkowych – komunikacja na poziomie grupy i klasy – planowanie własnej wypowiedzi
Metody i techniki	<ul style="list-style-type: none"> – elementy wykładu (podanie uczniom koniecznych informacji) – praca pod kierunkiem nauczyciela – praca z różnorodnymi źródłami informacji (fotografia, tekst źródłowy, mapa) – praca w grupach – tekst przewodni
Środki dydaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> – teksty źródłowe powielone w ilości odpowiadającej liczbie uczniów – atlas historyczny dla SP np. wyd. Demart oraz mapa ścienna terytorium II RP podczas II wojny – atlas geograficzny lub mapa współczesna z fragmentem odpowiadającym dawnemu obszarowi Prus Wschodnich – zadania dla każdego ucznia wg zaproponowanych załączników 1 i 2 oraz ilustracji – duże arkusze papieru, mazaki, klej, nożyczki, kolorowe kartki
Czas trwania zajęć	45 minut
Uwagi	Dobór grup odbywa się losowo (np. metodą puzzli), najlepiej przed lekcją. Lekcja jest przeznaczona dla uczniów klasy szóstej wyposażonych w fundamentalną wiedzę na temat przyczyn i przebiegu II wojny światowej oraz udziału w niej Polaków i państwa polskiego.

Przebieg zajęć

ETAPY LEKCJI	CZAS	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA I UCZNIÓW
Wprowadzenie	5 min.	Prezentacja celów lekcji przez nauczyciela. Nawiązując do wcześniejszych tematów, nauczyciel prosi uczniów, by przypomnieli, kiedy i w jaki sposób II Rzeczpospolita Polska utraciła niepodległość oraz jakie represje spadły na polską ludność ze strony okupantów. Na tablicy zapisany zostaje temat lekcji.
Badanie i przekształcanie (I)	15 min.	Nauczyciel krótko wyjaśnia uczniom, jak kształtowała się sytuacja ludności polskiej na terytorium Trzeciej Rzeszy w ostatnich miesiącach wojny. Następnie rozdaje wszystkim uczniom (podzielonym na cztery grupy) tekst źródłowy (załącznik 2) wraz z zadaniami dla każdego zespołu (załącznik 1). Grupy wykonują zadania na dużych arkuszach papieru (wykorzystując papier, klej, nożyczki, kolorowe kartki).
Prezentacja (I)	10 min.	Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy poszczególnych grup.
Badanie	7 min.	Nauczyciel prosi uczniów, aby na podstawie zaprezentowanych zadań ułożyli plan najważniejszych wydarzeń z życia rodziny Petroneli Brywczyńskiej.
Prezentacja (II)	5 min.	Wybrani uczniowie prezentują wyniki pracy poszczególnych grup. Następnie głosując przez nalepiane kartek, wybierają najpełniejszą/najlepszą wersję. UWAGA: Grupa nie może głosować na własną pracę. Aby to wykluczyć, należy grupom rozdać odmienne kolorem samoprzylepne kartki.
Refleksja / Podsumowanie	3 min.	Nauczyciel zadaje pytanie podsumowujące: Wyjaśnij kto i w jaki sposób przyczynił się do tego, że mała Petronela przeżyła pobyt w obozie?

Zadanie domowe: posługując się atlasem sporządź na mapie konturowej trasę wędrowki, jaką przebyła zimą i wiosną 1945 roku rodzina Petroneli Brywczyńskiej.

Załącznik 1

ZADANIA DLA GRUP

Grupa 1

Na podstawie wspomnień i ilustracji opisz w punktach trasę wojennej tułaczki Petroneli Brywczyńskiej i jej rodziny. Wymień miejscowości, w których przebywała i wskaż je na mapie.

Grupa 2

Na podstawie ilustracji i wspomnień Petroneli Brywczyńskiej scharakteryzuj w punktach warunki, w jakich znalazła się jej rodzina w czasie wojny (do osadzenia w obozie Stutthof).

Grupa 3

Na podstawie ilustracji i wspomnień Petroneli Brywczyńskiej scharakteryzuj w punktach warunki, w jakich znalazła się jej rodzina w obozie Stutthof.

Grupa 4

Na podstawie ilustracji i wspomnień Petroneli Brywczyńskiej napisz, jakie wydarzenia z czasu pobytu w obozie zachowały się w jej pamięci i dlaczego.

Załącznik 2**Petronela Brywczyńska (z domu Romanowska), ur. w roku 1936 w Lipowie, powiat Suwałki.**

„Śmierci uniknęłam tylko dlatego, że w obozie przebywałam krótko – przez 6 tygodni, do 9 maja 1945 roku”.

Rodzina Romanowskich mieszkała w Raczkach koło Augustowa, gdzie prowadziła własne gospodarstwo rolne. W 1939 roku Petronela miała 3 lata. Ojciec, Piotr Romanowski, brał udział w kampanii wrześniowej i dostał się do niewoli niemieckiej po kapitulacji Warszawy. Jako jeńiec wojenny przez cały okres wojny był równocześnie robotnikiem przymusowym. Większość okupacji spędził, pracując w majątku niemieckim w miejscowości Brennen w okolicach Olsztyna. Po kilku latach pobytu w tej miejscowości, udało mu się sprowadzić do siebie rodzinę (żonę i kilkuletnią córkę). Zamieszkali razem w jednym z budynków gospodarczych majątku.

W połowie stycznia 1945 roku, w obliczu szybko nadciągających wojsk radzieckich, rodzina Romanowskich została zmuszona do ucieczki z majątku wraz z jego niemieckimi gospodarzami. Trasa chaotycznej wędrówki wiodła przez Olsztyn do Królewca, a stamtąd do Pillau, miejscowości na wschodnim krańcu Mierzei Wiślanej (obecnie miejscowość leży w Obwodzie Kaliningradzkim i nosi nazwę Baltijsk). W Pillau rodzina Petroneli wraz z tysiącami niemieckich uciekinierów przeszła po kruchym lodzie przez Cieśninę Pilawską na zachodni kraniec Mierzei Wiślanej w okolice dzisiejszej Krynicy Morskiej i Piasków.

Opuszczona przez swoich byłych niemieckich pracodawców rodzina Romanowskich przez kilka tygodni koczowała w lasach na Mierzei Wiślanej. Nocowali w okopach, ziemiankach i stogach siana. „Czekaliśmy na wyzwolenie”. Właśnie w takiej kryjówce, w okolicach Stegny, w połowie marca 1945 roku zostali przypadkowo odnalezieni i zatrzymani przez żołnierzy niemieckich rozbijających niewybuchy radzieckich bomb. Jeszcze tego samego dnia wszyscy zostali skierowani do nieodległego obozu Stutthof. Petronela miała wtedy 9 lat.

„Trzymaliśmy się we trójkę za ręce, żeby się nie zgubić. Następnie pognali nas [Niemcy] pomiędzy długimi barakami, po drodze minęliśmy kilkanaście zamieszkanymi baraków. W baraku było bardzo dużo ludzi. Słychać było różne języki. Spaliśmy na podłodze, jeden obok drugiego”. Z okresu pobytu w Stutthofie Petronela pamięta kilka epizodów – barak, w którym mieszkali, który położony był bardzo blisko ogromnej sterty obuwia; spalenie obozu żydowskiego przez SS-manów; bombardowania; zrzucanie ulotek przez samoloty; chorobę matki (tyfus) i wszechobecny brak jakiegokolwiek pomocy. Rodzina Romanowskich przeżyła w Stutthofie przede wszystkim dzięki poświęceniu i zaradności ojca.

Pobyt rodziny w obozie trwał 6 tygodni i skończył się 9 maja 1945 roku wejściem Armii Czerwonej i wyzwoleniem. „Z powodu głodowego wyczerpania nie byłam w stanie opuścić obozu o własnych siłach, miałam wytrzeszcz oczu. Zostałam wywieziona [przez ojca] na ręcznym wózku”. Jeszcze tego samego dnia cała rodzina udała się pieszo na południe.

Pierwszych kilka dni wolności spędzili w opuszczonym domu w Elblągu, jednak ze względów bezpieczeństwa przenieśli się wkrótce poza miasto, do nieodległego Kamionka Wielkiego, gdzie Petronela mieszka do dziś ze swoją rodziną.

Niedługi, ale bardzo emocjonalny z punktu widzenia dziecka, pobyt w obozie Stutthof pozostawił trwałe ślady w jej wspomnieniach, psychice i zdrowiu, zaważył w praktyce na całym późniejszym życiu. Kilka lat temu po kolejnej nieprzespanej nocy postanowiła spisać swoje przeżycia. Sny stały się spokojniejsze... „Drogi Czytelniku, pragnę uchylić rąbka prawdziwej historii, jaką przeżyła 9-letnia dziewczynka, więziona w obozie Stutthof. Wiele tam przeszłam, wiele też przeżyłam, zanim trafiłam do tej fabryki śmierci. Postanowiłam opisać niektóre przeżyte przeze mnie zdarzenia, które, choć są prawdziwe, mogą się dzisiejszemu Czytelnikowi wydawać zmyślane. Zapewniam jednak, że wszystkie opisy są odbiciem autentycznych wydarzeń...”

Petronela Brywczyńska wraz z rodzicami, bratem i babcią.
Zdjęcie z 1945 roku.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)

Zima 1945 roku. Niemieccy mieszkańcy Prus Wschodnich
uciekają na zachód przez Armię Czerwoną.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)

Baraki w obozie koncentracyjnym Stutthof.
Zdjęcie wykonane po wyzwoleniu obozu w 1945 roku.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)

Baraki, w których mieszkali więźniowie obozu koncentracyjnego Stutthof, zdjęcie z 1945 roku.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)

**Stos obuwia odbieranego więźniom obozu i porzuconego przez hitlerowców.
Stan po wyzwoleniu Stutthofu przez Armię Czerwoną, 1945 rok.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)**

**Komisja śledcza Armii Czerwonej na terenie byłego
obozu Stutthof po wyzwoleniu obozu w maju 1945 roku.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)**

Petronela Brywczyńska, zdjęcie powojenne.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)

Petronela Brywczyńska w Muzeum Stutthof w 2009 roku.
(Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie)